

SAARA SÄRMÄ

Kielen ja nimeämisen vallasta

Rebecca Solnit, *Miehet selittävät minulle asioita* (Men Explain Things to Me, 2014).
Suom. Pauliina Vanhatalo. S&S, Helsinki 2019. 191 s.

Rebecca Solnit on yhdysvaltalainen aktivisti, esseisti ja tietokirjailija, jonka laajasta tuotannosta on nyt saatu maistiaisia suomeksi. Esseekokoelma *Miehet selittävät minulle asioita* on luonnollinen valinta ensimmäiseksi suomenetukseksi, sillä sen nimiessee on eniten koskaan huomiota saanut Solnitiin kirjoitus.

Tämä feminismiin nykyklassikko on erinomainen esimerkki kriittisen yhteiskunnallisen ajattelun merkityksestä. Kirjoitus osui johonkin hermoon: heti ilmestyttyään sitä jaettiin internetissä ennätysmäärä, mutta se myös kiertää edelleen yli 10 vuotta julkaisunsa jälkeen. Lukijat tunnustivat, etteivät ole kokemukseen yksin – vihdoinkin joku sanallisti ilmiön, joka oli niin monelle tuttu.

Vähän myöhemmin ilmiötä kuvaamaan yleistyi erityisesti nettikeskusteluissa käsite *mansplaining* – miesselittäminen tai setäselittäminen. Solnit ei kuitenkaan itse halua käsitettä käyttä, koska hänen mukaansa se ohjaa ”ajattelua liikaa siihen suuntaan, että miehet olisivat synnynnäisesti virheellisiä tässä suhteessa.” (14) Erilaisia *splaining*-johdannaisia on syntynyt muitakin, kuten esimerkiksi valkoselittäminen (*whitesplaining*). Sekä puhe- että nettielessä termiä ”splinaus” viljellään

eräänlaisena kognitiivisena oikopolkuna kuvaamaan ja haastamaan tilanteita, jotka syntyvät valta-asetelmista ja niihin liittyvistä oletuksista siitä, kuka on tietävä subjekti tai asiantuntija ja kenellä on oikeus ottaa tilaa yhteiskunnallisissa keskusteluissa.

Käsitteiden luominen, ilmiöiden sanallistaminen ja siten näkyväksi tekeminen ovat muutoksen edellytyksiä. Niiden avulla muita on mahdollista saada mukaan toimimaan paremman maailman puolesta. Kun huomaa, ettei ole asian kanssa yksin, ja saa kokemukselleen nimen, toi-

mijuus mahdollistuu. ”Jos ilmiölle, tunteelle tai tilanteelle ei ole sanoja, siitä ei ole mahdollista puhua, mikä tarkoittaa, etteivät ihmiset voi myöskään liittyä yhteen keskustelukseen asiasta saati muuttaakseen sitä.” (155)

Kielen valta, määrittelyvalta sekä mielikuvituksen voima ovat Solnitiin toistuvia teemoja. Solnit toteaa, että ”[s]anojen valtaa voidaan käyttää merkityksen hautaamiseen tai sen esiin kaivamiseen.” (155) Edellä olen esitellyt jälkimmäistä puolta sanojen vallasta, ja tähän aspektiin Solnit esseekokoelmassaan paneutuukin. Merkityksen hautaamisen käsittely jää vähemmälle: sitä puolta Solnit valottaa enemmän vuonna 2018 julkaistussa kokoelmassaan *Call Them by Their True Names. American Crises (and Essays)*¹.

Käsitteillä otetaan valtaa. Mies- ja setäselittämisen sekä muiden vastaavien käsitteiden levitessä yhteiskunnallista määrittelyvaltaa onkin yhtäkkiä siirtynyt perinteiseltä eliitiltä kaiken maailman nettifeministeille, joten ei ole ihme, että kyseiset käsitteet herättävät tiukkaa vastustusta niissä, joihin ne kolahtavat.

Mielikuvituksen voimaa käsittelee erityisesti kirjan viimeinen esse, jossa Solnit nitkauttaa Pandora-myytin uuteen kulmaan esittäessään ajatuksen, että pahojen

voimien sijaan Pandora vapauttikin lippaastaan edistyksen. Vaikkapa ideoita kaikille kuuluvista ihmisoikeuksista, tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta on mahdoton tunkea takaisin laatikkoon niiden kerran päästyä valloilleen. Ne ovat tulleet osaksi kollektiivista mielikuvitustamme, mistä niitä ei enää millään saa pois, vaikka yritystä vapauden vastavoimilta ei puutu.

Kokonaisuus on hiukan epäta- sainen, kuten esseekokoelmat usein ovat. Esheet on aikaisemmin julkaistu hyvin erilaisilla alustoilla: osa netissä, joku kirjallisuuslehdessä. Aiheeltaan ja käsitteeltään ras- kaampien esseiden välissä on kevyempiä tekstejä, jotka rytmittävät lukukokemusta ja antavat hetken hengähdystauon. Vaikka kirja on varsin pienikokoinen, tuskin kukaan jaksaisi lukea yhtäjaksoisesti suoria kuvauksia naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja naisvihan eri muodoista.

Miehet selittävät minulle asioita painottuu feminismiin ja sukupuoliki- syyksiin, mutta Solnit ei ole ai- noastaan feministinen ajattelija. Hän on tuotannossaan käsitellyt laajaa aihepiiriä kävelemisestä ympäristö- kysymyksiin. Solnit on myös ahkera ajankohtaisten asioiden kommentoija Facebookissa, missä hänellä on yli 150 000 seuraajaa.

Jotkin kokoelman esheet voivat tuntua vanhentuneilta #metoon jäl- keisessä ajassa, sillä se näytti nytkäyt- tävän asioita liikkeelle aivan uudella tavalla ja volyyymilla. Kirjan esheet ovat kuitenkin tärkeitä juuri siksi, että ne muistuttavat tapahtumista ja kampanjoista, jotka edelsivät #me- toota. Mikään liike ei synny tyhjästä, vaan sitä edeltävät aina moninaiset liikehdinnät saman asian puolesta.

Solnitin yksi ehdottomista vah- vuuksista on näiden moninaisten pienten ja isompien tapahtumien ja niiden välisten yhteyksien jäljit- täminen ja taltiointi. Toisessa femi- nistisessä esseekokoelmassaan *The Mother of All Questions* (2017) Solnit esittää vuoden 2014 olleen vuosi, jolloin hiljaisuus naisiin kohdistuvan väkivallan ympäriltä murskautui lopullisesti². Luin kyseistä esettä vuonna 2017 juuri kun #metoo oli

lähtenyt voimallisesti käyntiin ja hämmästelin hiukan, etten tätä edel- listä vallankumousta enää muista- nutkaan.

Taltioimalla ajankohtaisia ta- pahtumia ja nostamalla esiin esi- merkkejä historiasta Solnit pyrkii osoittamaan, että pienilläkin teoilla on joskus kauaskantoiset seuraukset. Toisinaan ilmiöiden nimeämiset ja niiden saamiset julkisuuteen muut- tavat keskustelua pysyvästi, ja näiden hetkien muistaminen on tärkeää, ettei myöhemmin kuvitella asioiden muuttuneen lähes itsestään.

Solnit ei kaihda julistamasta kulloinkin käsillä olevia muutoksia vallankumoukselliseksi, mutta hän ei myöskään ole niin naiivi, että kuvittelisi vallankumouksellisten muutosten tapahtuvan ilman jat- kuvaa kovaa työtä. Solnit muistuttaa toistuvasti, että kaikenlaisia akti- vismin voittoja pitää juhliä, mutta yksikään voitto ei ole niin suuri, että sen jälkeen voisi mennä kotiin ja ri- pustaa hanskat naulaan.

Hän muistuttaa tässäkin kir- jassaan toivon merkityksestä:

”Vaatii herkkää tasapainoilua arvos- ta tapahtunutta kehitystä ilman, että tyytyy nykytilaan. Täytyy olla toiveikas ja motivoitunut ja pitää katse päämäärässä. Eteenpäin ei voida kulkea väittämällä, että kaikki on hyvin tai ettei tilanne koskaan parane; molemmat lähestymistavat sulkevat jo itsessään tien.” (172)

Esheet kestävät useita lukukertoja, sillä Solnitin tapa kirjoittaa avautuu hyvin kanssakulkijuu- delle. Tällä tar- koitan jotain samankaltaista kuin Sara Ahmed kutsuessaan George Eliotia pääasialliseksi matkakump- panikseen *Living a Feminist Life* -kirjan osalta³. Samaan tapaan kuin Solnit toistuvasti keskustele- eee muun muassa Virginia Woolfin tekstien kanssa, hänen omat teks- tinsä ovat itselleni pitkäaikaisia kes- kustelukumppaneita. Palaan yhä uu- desta Solnitin teksteihin ja lainaan niitä omista kirjoituksistani.

Solnit ajattelee yhdessä kanssa- kulkijateostensa kanssa, eikä näitä vastaan. Erimielisyys ei käänny vas-

tahankaisuudeksi tai purkavaksi kri- tiikiksi vaan avaa uusia näkökulmia. Solnit kuvaa näkemystään taide- kritiikistä Virginia Woolfia käsitte- levässä esseessä ”Woolfin pimeys” muun muassa näin:

”kriitikko ei asetu tekstiä vastaan eikä pyri auktoriteettiasemaan. Sen sijaan hän tekee matkaa teoksen ja sen ideoi- den kanssa, kutsuu työn kukoista- maan ja muut osallistumaan keskus- teluun, johon he eivät ehkä aiemmin osanneet liittyä, piirtää näkyviin ennennäkemättömiä suhteita ja avaa lukittuja ovia.” (112)

Nähdäkseni tämä näkemys ulottuu Solnitin teksteissä taidekriitikkejä laajemmalle ja ohjaa kokonaisuus- dessaan hänen kirjoittamistapaansa. Kun on kouluttautunut lukemalla pääasiassa toisenlaisia kriittisiä tekstejä, joissa nimenomaan raken- netaan omaa auktoriteettiasemaa toisten argumentaation heikkouksien osoittamisen varaan, Solnitin tapa kirjoittaa on raikas ja vapauttava tuu- lahdus.

Populaarimpi kirjoittaminen antaa ehkä enemmän vapauksia kuin vallitsevat akateemisen jul- kaisun käytännöt, etenkin nykyään dominoivan angloamerikkalaisen artikkelimuodon kaavamaisuus. Sol- nitin esseekokoelmasta löytää paljon siteerattavia lauseita, mutta kenties tärkeimmäksi ohjenuoraksi nousi itselleni tällä lukukerralla: ”Heikko- laatuinen kritiikki haluaa sanoa vii- meisen sanan ja vaientaa muut; paras taas käynnistää ajatustenvaihdon, jonka ei tarvitse päättyä koskaan.” (112)

Vitteet & Kirjallisuus

- 1 Rebecca Solnit, *Call Them by Their True Names: American Crises (and Essays)*. Haymarket Books, Chicago 2018.
- 2 Rebecca Solnit, *The Mother of All Questions*. Haymarket Books, Chicago 2017, 69.
- 3 Sara Ahmed, *Living a Feminist Life*. Duke University Press, Durham 2017, 165.